

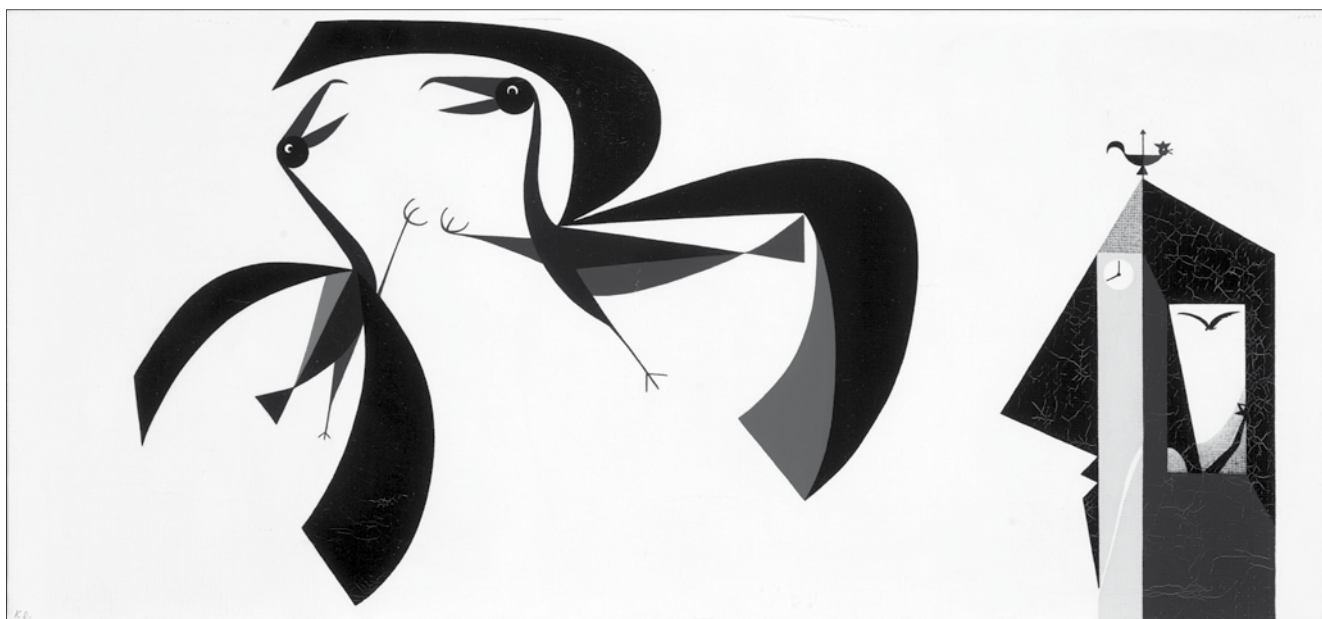
Csak tiszta forrásból!

Hagyomány és absztrakció Korniss Dezső (1908-1984) művészetében

Bartók Béla Cantata profana kórusművét a szarvasokká változott fiúkról szóló román kolinda ihlette. A Magyar Nemzeti Galéria ennek szállóigévé vált sorát választotta évfordulós tárlatának címéül, amellyel a 110 éve született festő, Korniss Dezső emléke előtt tiszteleg. A kiállítás a mester életművének egyetlen szeletét helyezte középpontjába, amelyben a paraszti hagyományok, a kézművesség és a vidéki kultúra egyes leegyszerűsített elemeinek átvétele érvényesül. Maga Korniss így írt erről: „1931-ben, amikor visszatértem Párizsból, belevetettem magamat a Néprajzi Múzeumba, és úgy képzeltem, hogy innen indulva sikerül majd kialakítanom a magyar gyökerű modern festészetet, ahogyan Bartók tette a zenében”. Ezekben az években művész barátjával, Vajda Lajossal karöltve Szentendrén és Szigetmonostoron a vidéki magyar, illetve nemzetiségi kulturális örökség emlékeit kutatta, hogy ezek művészeti átlényegítése révén eljussanak a hazai hagyományokban gyökerező, de mégis egyetemes érvényű szürrealizmusukhoz. Ezért szerepelnek az emlékkiállításán a közel kétszáz Korniss-mű mellett Vajda munkái és népművészeti remeklések is.

A kiállítás kurátora, Kolozsváry Mariann főként az egymást követő tematikus egységeket helyezi látványosan előtérbe. A Duna-kanyarban végzett 1935-45 közötti „falukutatások” emléktörödékei az 1945-49-es időszakban is felsejlenek. Az Európai Iskola művészcsoportjához tartozó festő olyan geometrikus konstruktivista munkáiban például, mint a *Kántálók* (1946) című vegyes technikájú papírkép, kétosztatú,

hármás téglalapja, vagy a sokkal oldottabb, organikus absztrakt *Sárkányos* (1947), a *Bölcső II.* (1948), illetve a *Kapu* (1949) olajjal festett vásznainak lendületesen ívelt pántlikamintáiban. Ezekhez remek néprajzi párhuzamokat társítanak: a hasonlóképp zárt formarendszerű, széltől, esőtől és naptól fakult öreg kopjafákat, paraszti gabonatarló szuszékokat, oldalukon faragott vagy égetett mérműves díszítéssel, a paraszt-barokk lakóházak és borpincék boltíves kapubejáratainak kovácsoltvas elemeit, rusztikus deszkából készült, rovásokkal díszített ajtófélfákat, a terméskő címerekbe vésett – afféle cégtáblaként szolgáló – szőlőfürtöt, almát és más alakzatokat. A természetes eredetű, növényi vagy ásványi alapanyagokkal színezett székely „festékes szőnyeg” is jól illik ide a maga fanyar, sáfránysárga-kobaltkék kontrasztban tartott, farkasfogas mintáival. Ahogyan az ijesztő busóálarcok kimeresztett szeme, viczorító fogsora és a kékfestő textília játékosan fehér pöttyögetése is. Az *Ellentét II.* (1947) bálványszerű, festékfoltos termékenység-istennőjének tömör torzója tartalmi és formai ellentmondást jelenít meg a viharvert útszéli feszületekkel, rozsdamarta bádóg Krisztusokkal, korhadt korpuszokkal és búcsújárásokon cipelt körmeneti keresztekkel. Egy korszak hangsúlyos lezárásait jelentik a megannyi leegyszerűsített ember- és állatalakot összesítő, már-már balladai „történeteket” egybe sűrítő 1948-as vásznak, mint a kisebb, levegősebb *Reménytelen harc* és a háromméteres, de nemcsak méretei miatt lenyűgöző *Tücsöklakodalom*. Külön egységet képeznek a művész

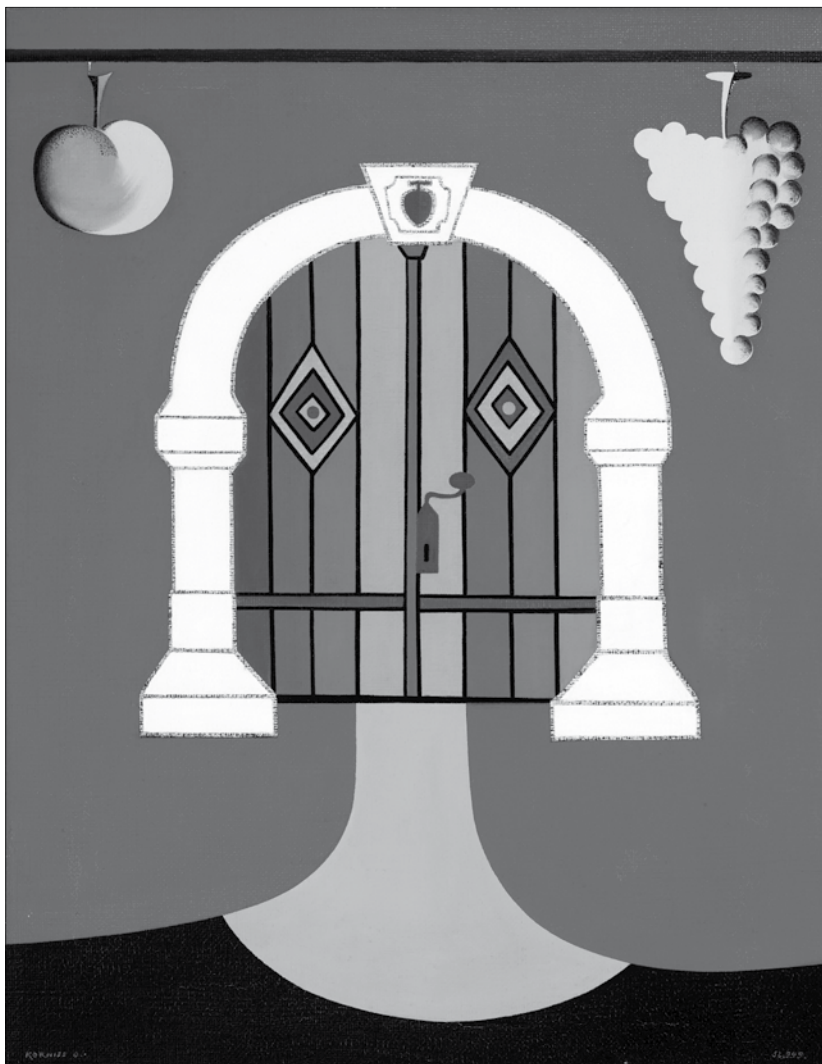
Korniss Dezső: *Reménytelen harc* (1948) Copyright Ferenczy Múzeumi Centrum

negyvenes évek derekától alkotott monotípiái (*Illuminációk* összefoglaló elnevezés alatt). A negyvenes-ötvenes évek fordulóján címadásával is klasszikus művészettörténeti példákra hivatkozik a csorgatásos eljárással felvitt *Laokoon I.* (1948) hármás árnyképe és az ugyanaz évben alkotott *Táncosok*, valamint a *Fuvolázó II.* (1950) – Dalí szürrealizmusával is kacérkodó – portré-falevél karikatúrája. Ezeket a velük együtt bemutatott hímzett lepdővégekkel vethetjük össze.

Az ötvenes évek közepétől a kirakodó vásárok mindmáig elmaradhatatlan emléktárgya, a mázas cserép Miska-kancsók csoportja vonul fel eredetiben és Korniss képein is megannyi színváltozatban. Különösen emlékezetes például a függőlegesen kettészelt, szimmetrikus *Miska* (1954). Az ötvenes évek végén az absztrakt, kadmiumvörös monokróm kompozíciókon tubusból nyomta vastagon a vászonra a keveretlen festéket, mint ahogy a szó szoros és átvitt értelmében egyaránt a *Plasztikus kalligráfia* (1959) esetében tette. Az ezekhez társított kalotaszegi „írásos” párnacsúpok korallpiros színében is ideillő, domborműszerűen tömör hímzésű fonál-hieroglifarendszere – rendezői telitalálat.

A látnivalókban bővelkedő bemutató egyik legmutatósabb részlege a pompás cifraszűrök világába kalauzol. A natúr nemez alapon tarkabarka filcrátékkal és színesen kivarrott, barokkosan burjánzó körtésű népi viseletek méltó „konkurenciái” és kísérői Korniss hatvanas évek elejétől kibontakozott szűrkorszakának. Ez még a hetvenes évek közepén is visszaköszön bizonyos, kiragadott mintarészletek változatos színbeli ciklusaival, így a *Rablók I.* (1976) olaj-vászon képével vagy a *Rablók II.* (1977) olajjal farost lemezre felvitt változatával. A hetvenes évek végétől Korniss fokozatosan visszatért a kezdetekhez, amennyiben a zászlók síkjaira emlékeztető, mértani formarendszerekbe szorított képei mellett szigorú kereszt- vagy pajzsformákat idéző, elvont mértani kompozíciókat alkotott.

A kiállítás utolsó termében Korniss Dezső mentori kisugárzásáról kapunk kiváló szemléltetést. A hatvanas években a hazai fiatal művésznemzedék olyan kiváló képviselői indultak el nyomában, a perifériára szorult folklór felé, akik végig személyes kapcsolatban maradtak vele. Csiky Tibor előbb simára csiszolt, organikus fa domborműveket, majd geometrikus absztrakt, polírozott bronz és krómáccél plasztikákat készített, fényhatású felületekkel.

Keserű Ilonát kezdetben a balatonudvari temető szívalakú sírkövei ihlették festményeinek és grafikáinak hullámvonalaiban, később ezt vászondomborításokkal és textilrátétekkel dúsította. *Nádler* Tibor akrillal, olajjal, temperával festett vászonra leegyszerűsített bibeformákat, szírommintákat és avarmotívumokat, továbbá csavarmenetes oszlopokat és kanyargó sávokat, amelyek népművészeti mintákra emlékeztettek. *Bak* Imre egyrészt szimmetrikusan szerkesztett síkmértani alakzatokkal operált (kör, négyzet, vonal, félkör stb.), másrészt amorf és organikus jelekkel (szív, levél, pötty, felhő, lángnyelv). Mostani vallomása szerint: „Példakép lett számomra Korniss embersége, határozottsága, következetessége szakmai hitében és mesterségbeli igényessége is. Korniss, ha nem is volt közvetlen tanárunk, sokunkat megtanított életének, művészetének példájával, emberként, művészként élni...” A kiállítás élményét a harmincas években készült táncfilmek mellett Korniss Dezsőnek *Kovácsnai* Györggyel készített *Házasság a tücsök* című animációs filmje egészíti ki, és egy olyan felvétel teszi teljesebbé, amelyen a festő népdalokat énekel...

A tárlat a Budavári Palota C épületének földszintjén április 7-ig látogatható.

Wagner István